

2003 JAN 20

B-032/2003

GERECSE Barlangkutató Egyesület
2800 Tatabánya, Táncsics M.u.61.
GBE-8/1993.

ETT
Intézmény
1993-05-20
Intézmény

355/1993

F.T.O. július 24

1993

Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság

Budapest

Költő u. 21.

1993. július 25.

Tárgy: Beszámoló a Gerecse Barlangkutató Egyesület
1992-ben végzett barlangkutatói és termé-
szetvédelmi tevékenységéről

/Kézirat/

Tatabánya, 1993. február 15.

A beszámoló a Gerecse Barlangkutató Egyesület 1992. évi évkönyvének "Barlangfeltárás és dokumentálás" valamint "Barlangvédelem, természetvédelmi munkák" című fejezetét tartalmazza, az alábbi bontásban:

3. BARLANGFELTÁRÁS ÉS DOKUMENTÁLÁS

3.1. Keselő-hegyi kutatási terület	13.
3.2. Pisznicei kutatási terület	15.
3.3. Nagy-gerecsei kutatási terület	17.
3.3.1. A "laktanya melletti nagytöbör" kutatása	19.
3.3.2. A Legyes-barlang feltárása	20.

4. BARLANGVÉDELEM, TERMÉSZETVÉDELMI MUNKÁK

4.1. Lezárt gerecsei barlangok gondozása	23.
4.2. Állagmegóvási munkák gerecsei barlangokban	29.
4.3. A Nagy-gerecsei "laktanya melletti töbrök" kitisztítása	33.
4.4. A Szelim-lyuk északi bejáratához vezető út kiépítése	34.

3. BARLANGFELTÁRÁS ÉS DOKUMENTÁLÁS

3.1. Keselő-hegyi kutatási terület

A Tatabánya külterületén, a várostól ÉK-re emelkedő Keselő-hegyen, a CEMÜ Tatabányai Gyára kőbányauzemének területén található barlangok kutatását Egyesületünk a KVM Észak-dunántúli Felügyelősége által 75/88. számon kiadott, a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság által 1991-ben érvényesített kutatási engedély alapján folytatja.

A Keselő-hegyi 2.sz. barlangban újabb kísérletet tettünk a -29 m mélységben lévő szűkület kitisztítására. A kezdetben meredeken lejtő, majd vízszintesbe hajló, kellemetlenül szűk járatszakaszbontása a folyamatosan visszapergő törmelék miatt ezúttal sem sikerült. A barlang alsó szakasza így továbbra is megközelíthetetlen.

A Keselő-hegyi 4.sz. barlangban tovább bontottuk az alsó végpontot. Az eltávolított kitöltés agyagos kőtörmelék és néhány nagyobb kőtömb volt. A függőlegesen lefelé tartó és fokozatosan szűkülő hasadékban a nehézkes anyagszállítás miatt számottevő előrehaladást nem tudtunk elérni.

A Keselő-hegyi 7.sz. barlangban néhány műszakban folytattuk a Hütlen cseppkő termében korábban indított kutatóakna mélyítését, illetve az akna oldalfalait alkotó összecementált nagy kőtömbök közötti rések kitisztításával próbálkoztunk. Ez a munka mindeddig nem járt eredménnyel, így pillanatnyilag a terem végponti omladék mögött feltételezett járatok feltárásának lehetséges helyét nem tudjuk egyértelműen meghatározni.

A Keselő-hegyi 12.sz. barlangban a szükséges technika hiányában továbbra is kézi véséssel próbálkoztunk a kalcittal erősen összecementált kőtömbökből álló álfenék áttörésével. Az előrehaladás keserves munka árán is csak néhány dm-nyi volt.

A Keselő-hegyi 16.sz. barlangban hasonló nehézségekkel álltunk szemben, mint a 12.sz. barlangban, kézi erővel véstük a végponti szükületet alkotó vastag kalcitkiválást. Ez a munka számottevő eredménnyel sajnos itt sem járt.

A terület kutatását hosszú távon már nem tervezzük. Fel-tárásokat az 1993. évben csak a legbiztatóbbnak látszó bontási pontokon végzünk. Dokumentációs anyagunk folyamatos kiegészítésével készülünk a kutatási zárójelentés összeállítására.

3.2. Pisznicei kutatási terület

A Gerecse-hegység központi részén emelkedő Nagy-Pisznice területén található barlangok kutatását Egyesületünk a KVM Észak-dunántúli Felügyelősége által 74/88. számon kiadott és a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság által 1991-ben érvényesített kutatási engedély alapján folytatja.

A Pisznice-barlangban bontásaink a K-i ág térségére összpontosultak. Itt több ponton is sikertelenül próbálkoztunk egy feltételezett alsó járat elérésével.

- A mellékág bejáratí folyosójának oldalfalából rendkívül szűk bejáratí nyíló, lefelé kissé kitáguló függőleges csatornát a benne található kőtörmelék kitermelésével kb. 3 m-es mélységig tudtuk feltárni. A járat ebben a mélységben olyannyira összeszűkült, hogy további bontása ki-látástalannak tünik.
- A mellékág alsó járatának végpontján megkezdett bontásunk is a hely szűküssége miatt állt le. A végponton kis tócsa formájában időszakosan felgyülemlő víz itt amúgy is nagyfokú eltömődést jelez.

Ugyancsak megvizsgáltuk a Vértés-ág végpontjának tovább-feltárási lehetőségeit, de a közlekedési, anyagszállítási és deponálási nehézségek miatt erről a munkáról egvenlőre le kellett mondanunk.

A Pisznicei-zsombolyban folytattuk a vízszintes járat fel-tárását. A járat teljes hosszúságában 1-1,5 m szélességben kialakított kutatóárok mélysége jelenleg 1,5-2 m. A Csepp-kőlefolyás alatt a talpszintsüllyesztés még nem érte el az ide "jósolí" járatot. Az itteni bontás a meszes kiválással erősen cementált törmelékben igen nehéz és lassú.

Ugyancsak lassítja az itteni munkát, hogy a 20 m mélységű aknából továbbra is kézicsörlőkkel emeljük ki az anyagot. Motoroscsörlőnk elkészült ugyan, de tartószerkezete az első üzempróbán nem bírta a terhelést.

A Nagy-Pisznice déli /1.sz./ nagy kőfejtőjében két próbábontást indítottunk.

- 1.sz. próbábontásunk a kőfejtő középső szakaszában a bányafal tövében felhalmozott nagymennyiségű kőtörmelék eltávolítása után egy járhatatlanul keskeny hasadékot tárt fel. Itt a munkát beszüntettük.
- 2.sz. próbábontásunkat a Pisznicei Bástya-barlang közvetlen közelében, a bejárat alatti sziklaletörés tövében kezdtük meg. Feltételezzük, hogy az ide halmozott kőtörmelék alatt a barlangjárat függőlegesen folytatódik. A törmelék jelentős részét már eltávolítottuk, néhány nagyméretű kőtömb azonban még nem teszi lehetővé a bejutást.

A Nagy-pisznicei III.sz. kőfejtő /Kanyon/ nyugati falának felső peremén kis termálkarsztos indikációra lettünk figyelmesek. Az üregecskét megbontva kb.5 m hosszúságú, közel vízszintes, szűk, kuszodajellegű járatba jutottunk be. A Pisznicei Csipkés-barlangnak elnevezett új üreg dokumentációjának elkészítése már a következő év feladata lesz.

3.3. Nagy-gerecsei kutatási terület

A Nagy-Gerecse fennsíkján található karsztobjektumok kutatását Egyesületünk az ÉDU-KÖVIZIG által az MKBT Észak-dunántúli Területi Szervezete részére 40.863/1990. számon kiadott engedély alapján végezte.

A Nagy-Gerecse a hegység legmagasabbra kiemelt karsztos röge, melynek peremi letöréseiben több inaktív forrásbarlang is ismert, fennsíkja erőteljesen karrosodott s töbör sorai, töbör csoportjai gerecsei viszonylatban számottevő méretűek. A töbörök többsége nagymértékben akkumulálódott. Reális kutatási lehetőséget csak a kisebb kiterjedésű, meredek falu tölcisérek megbontása kínál. Véleményünk szerint ezek alatt 100 m-es mélységet meghaladó vertikális jellegű barlangok feltárása várható.

A Nagy-Gerecse fennsíkja már az 1970-es évek közepén felkeltette csoportunk érdeklődését. A területen 1976-ban és 1977-ben több próbabontást is végeztünk. A fennsíkon 1976-ban jutottunk be a Lovas-zsomboly rövid járatába, a fennsíkeremen 1977-ben tártuk fel a ma Sas-lik néven nyilvántartott barlangocska kezdeti szakaszát. Ugyanekkor kezdtük meg az un. "laktanya melletti" két töbör bontását is. Ez a munka 1977. őszéig, a kutatóknak 1 m-es, ill. 1,5 m-es lemélyítéséig tartott. Ekkor sajnos a terület zártsága, a töbörök szomszédságában lévő szovjet katonai bázis állítólagos zavarása miatt fennsíki tevékenységünket "pánikszerű gyorsasággal" be kellett szüntetni.

A kutatások ez után közel másfél évtizedig, a szovjet csapatok eltávozásáig szüneteltek. Ujraindításukat a Magyar Karszt-és Barlangkutató Társulat Észak-dunántúli Területi Szervezete kezdeményezte, az 1990. évi gerecsei Társulati Központi Kutatótábor munkaprogramjának keretében. A tábor során 3 m-es kutatóakna lemélyítésével sikerült újra megnyitni az időközben beomlott Lovas-zsombolyt. Nem járt viszont eredménnyel egy frissen rogyott töböröske megbontása,

melyben a kutatóakna 4 m-es mélységig sem szálkövet, sem nagyobb omladékot nem ért el, így a munka itt leállt.

A tábort követően a KÜLKER SC Barlangkutató Csoport tevékenykedett a területen. Munkájuk elsősorban karsztmorfológiai megfigyelésekből és néhány töbör kézfúrásos üledékvizsgálatából állt, de ez mellett tovább bontották a Sasilikat, valamint a laktanya melletti kisebbik töbör alján is kisméretű kutatógödröt mélyítették.

Egyesületünk 1992. tavaszán kezdte meg újra a fennsík kutatását, a munkákat a laktanya melletti töbrök feltárására összpontosítva. E munkák során a töbröket először megtisztítottuk a szovjetek által "ránkhagyott" hatalmas mennyiségű szeméttől /erről jelentésünk külön fejezetében számolunk be részletesebben/, majd mindkét töbör alján kutatóaknát indítottunk. A bontások eredményeként a nagytöbörben egy rövid vízszintes barlangjárat, a kistöbörben egy közel 20 m mélységű új barlang, az un. Legyes-barlang vált ismerté az év végéig.

3.3.1. A "laktanya melletti nagytöbör" kutatása

Az un. "laktanya melletti nagytöbör" a Nagy-Gerecse fennsíkjának északi, legmagasabban fekvő részén található, a volt katonai bázistól KDK-i irányban kb.80 m távolságban. A töbör környezetének térszine közel vízszintes, tszf. magassága kb.630 m.

A NYÉNY-KDK irányban nyújtott töbör hosszúsága kb.45-50 m, szélessége 15-20 m, mélysége 2-2,5 m, de a DK-i végződésében kialakult 8-10 m átmérőjű meredek falú tölcser mélysége eléri az 5 métert.

A töbör mélypontjáról 2x2 m átmérőjű kutatóaknát indítottunk. Az akna kőtörmelékes-humuszos kitöltést tárt fel, melyben rendszeresen erőteljes kimosódási nyomokat észleltünk. Szálbanálló kőzet - felső triász dachsteini mészkő - először az akna NY-i oldalfalának 3 m-es mélységében, majd -3,5 m-től a K-i oldalfalban is jelentkezett. Az ÉÉNY-DDK irányú törésvonalat feltáró szálkőfalak lefelé fokozatosan szűkítették a szelvényt, s nagy megdöbbenésünkre 6 m-es mélységben az aknatalpon is szálbanálló kőzetlapba ütköztünk. További bontási lehetőség így csak az akna déli falának tövében a két szálkőiv között feltáruló, erősen összeékelődött omladékban mutatkozott. Az aknaszelvénytől kiindulva kb.1 m-es kitörés után itt is elértük a szálkővet, melyben egy teljesen kitöltött járatkezdemény 1,5 m szélességű, 0,5-0,7 m magasságú kontúrja bukkant elő. A DNY-i irányba tartó, talpán és mennyezetén Réteglapokkal határolt lapos járatot 4,5 m hosszban tártuk fel. A talpon végigfutó és a végpontnál kissé kiöblösödő, de itt is járhatatlanul szűk hasadék kb.0,6 m után feltágul, alját laza kőtörmelék tölti ki. Az innen kiáramló s időnként igen intenzív hűvös huzat a továbbfeltárás szempontjából biztató, de a további bontás csak a szűkület gépi erővel történő kitágítása után lehetséges.

A feltárt üregnek - bár a barlangméretet eléri - nevet még nem adtunk.

3.3.2. A Legyes-barlang feltárása

A Legyes-barlangot az un. "laktanya melletti kistöbör" aljából indított bontás eredményeként sikerült feltárnunk.

A töbör a "nagytöbör" közvetlen szomszédságában, annak a laktanya felőli /ÉNY-i/ végétől északra 10 m-re található. Szabályos, közel kör alakú, meredek falú berogvás, melynek átmérője 8-9 m, mélysége 2,5 m.

A töbör mélypontjáról itt is 2x2 m átmérőjű kutatóaknát indítottunk. A kibontott anyagot a nagytöbri bontás anyagával közös meddőhányóra, a nagytöbör ÉNY-i végződésébe szállítottuk át. A munka kezdetén nem kis bosszúságot okozott, hogy a KÜLKER SC korábbi próbabontásának anyagát - melyet megdöbentően szakszerűtlenül közvetlenül a töbörperemen helyeztek el - is el kellett távolítanunk.

A kőtörmelékes humusz és vályogosodott lösz átmozgatott, helyenként erőteljesen kimosódott elegyét feltáró kutatóaknában először a nyugati oldalfal 3,5 m-es mélységében értünk el szálbanálló kőzetet, majd 4,5 m-es mélységben a keleti oldalfalon is felbukkant a szálban álló felső triász dachsteini mészkő. Ettől kezdve a bontás egy 1,5-2 m átmérőjű, függőleges, körben szálkővel határolt, de kőtörmelékes humusszal teljesen kitöltött barlangjáratban haladt. A kitöltésből kevés rossz megtartású csontmaradvány és kerámiatöredék is előkerült.

E bontás nyári kutatótáborunk /egyben az MKBT 1992. évi központi tábora/ kiemelten kezelt munkahelyévé vált, így július 26-ra, a tábor végére sikerült 8,5 m-es mélységet elérnünk. Ezt követően az ide szervezett rendszeres hétvégi munkatúráknak köszönhetően augusztus 21-én 12 m-es mélységben elértük az aknatalpat. Itt több nagy kőtömb kiemelése után a nyugati oldalfal tövében feltáruló szűk nyíláson át végre levegős barlangjáratba jutottunk. A meredeken lefelé tartó, kis függőleges lépcsőkkel tagolt hasadékban az itt-ott beékelődött kőtömbök eltávolításával ekkor csak né-

hány métert tudtunk előrejutni. A K-NY irányú törésvonalra illeszkedő, 0,3-1 m szélességű, de hosszirányában lefelé fokozatosan táguló, tipikusan hasadékjellegű járat nyugati végében 16-17 m-es mélységben az összeszűkülő szálkőfalak, keleti végében 15 m-es mélységben egy törmelékdugó akadályozta meg a továbbjutást. E törmelékdugó bontása a hely szűkösége és a kibontott anyagnak az aknatalpig való körülményes feljuttatása miatt már rendkívül nehézkes volt.

A törmelékdugót kétnapos bontással sikerült megszüntetni, s a feltároló szűk átbújón lejutni egy kis termecskébe. E terem 1-1,8 m szélességű, 3,5 m hosszúságú, magassága eredetileg 2,5 m volt /azóta süllyesztettük talpszintjét/, de a mennyezetéből nyíló kezdetben szűk, majd felfelé kitáguló omladékos járat további 1,5 métert felboltozódik. A terem aljzatát a feltáráskor közel vízszintes településű finom üledék töltötte ki, melynek felső rétege 10-15 cm vastagságú szürkésbarna színű löszös agyag, alsó rétege 40-60 cm vastagságú, kevés kőtörmeléket tartalmazó, sárgásbarna színű löszös agyag. Ez alatt újból a már megszokott kőtörmelékes humusz következett, melyet lefelé haladva mosott kövek váltottak fel. A jelenlegi végponton is ez az anyag található. Laza, légréses, könnyen bontható, a légrésekbe bedobált kisebb kövek néhány métert esnek-gurulnak.

Az év végéig a barlang feltárt mélysége 19,5 m, a járat összhosszúsága kb. 25-26 m.

A barlang felső és alsó szakasza érdekes morfológiai eltéréseket mutat. A felső szakasz, a 12 m-es mélységig terjedő közel kőrszelvényű akna kialakulása több törésvonal metszéspontjában történt. Falai korróziós kis- és középformákkal erősen tagoltak. Az akna alatti alsó szakasz egy K-NY irányú törésvonal mentén tágult hasadékjárat, melynek falfelületein a korrózió csak mikroformákban érzékelhető.

A barlang teljes mélységében jellemzőek a kőzetpadok váltásaihoz köthető szelvénycsökkenések és tágulások.

A barlang felső szakasza jelenleg képződménymentes, de az akna bontása során a kitöltésben viszonylag nagy számban talált kalcit/cseppkő/kéreg-töredékek azt jelzik, hogy az akkumulációt megelőzően itt számottevő lehetett a falak bekérgeződése. Az akna alatti hasadékjárat felső részén néhány szalmacseppkő-kezdemény és kisebb foltokban cseppkő-lefolyások figyelhetők meg. Az alsó termecske mennyezetét nagy számban díszítik kisebb függőcseppkövek és zászlók. A mennyezeti omladék egy részét is cseppkő kiválás cementálja össze.

A barlangban a feltáráskor életnyomokat nem tapasztaltunk. Azt követően többször találtunk beesett, bemosott élőlényeket /sok rovar, béka/.

4. BARLANGVÉDELEM, TERMÉSZETVÉDELMI MUNKÁK

4.1. Lezárt gerecsei barlangok gondozása

Egyesületünk a megelőző években a területileg illetékes természetvédelmi hatóság megbízásából rendszeresen ellátta a Gerecse-hegységben található lezárt barlangok természetvédelmi gondozását. E megbízatás 1991-ben 22 objektum gondozási feladatainak ellátását jelentette.

Az MKBT Észak-dunántúli Területi Szervezetének 1991. október 28-i vezetőségi ülésén elfogadásra került egy ún. "gondozói lista", mely a barlangok földrajzi helyzete, ill. az érintett csoportok kutatási területe és tevékenysége alapján lett összeállítva. Ezt a 26 barlangra vonatkozó, az eddigieknél lényegesen egyszerűbb és hatékonyabb feladatmegoldást javasoló anyagot ajánlásként eljuttattuk a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóságnak.

Az Igazgatóság e javaslatot - szóbeli visszajelzés szerint - elvben elfogadta, de a pénzügyi lehetőségek hiányára hivatkozva gondozási megbízást az 1992. évre egy barlangra sem, ill. egyik érintett csoport számára sem adott ki. Bár véleményünk szerint e tevékenység egyértelműen a természetvédelmi hatóság feladatkörébe tartozik, Egyesületünk lehetőségei szerint továbbra is megpróbálta maximálisan ellátni /a Területi Szervezet ajánlása szerint hozzá tartozó/ 18 lezárt barlang gondozását.

Az érintett barlangokat rendszeresen, legalább havi egy alkalommal ellenőriztük. Megvizsgáltuk a lezárások műszaki állapotát, szükség esetén elvégeztük a karbantartási, javítási munkákat /esedékes javító festés, zárszerkezet kenése, stb./. A barlangokban, ill. közvetlen környezetükben található szemetet minden esetben összegyűjtöttük és a helyszínről eltávolítottuk. A túraigényüket jelző barlangkutató csoportoknak és más érdeklő-

dőknek e barlangokban a túravezetést vagy a túralehetőséget minden esetben megfelelően biztosítottuk.

Meg kell jegyeznünk, hogy a feltörések következtében a több barlanglezárásnál is szükségessé váló javítási munkák elvégzése jelentősen korlátozódott, mivel ezt Egyesületünk önmagában nem tudta megfelelően finanszírozni.

Az alábbiakban barlangonként ismertetjük az 1992-ben elvégzett munkálatokat, említésre méltó eseményeket.

Förtési Cikis-barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük.

Förtési Gázos-zsomboly

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük.

Hófehérke-barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük. Szeptemberben a záróelem javító fedőfestésére is sor került. A barlang környékéről két alkalommal távolítottunk el szemetet.

Jura-zsomboly

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük. Szeptemberben a záróelem javító fedőfestésére is sor került. A barlang környékéről két alkalommal távolítottunk el szemetet. Túrалеhetőсéget négy alkalommal, összesen 18 főnek biztosítottunk.

Keselő-hegyi-barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük. Túralehetőséget 18 esetben, összesen 84 főnek biztosítottunk.

Az év végén gyakorlótúra során a Tatabányai Barlangkutató Egyesület tagjai a két végpont között járható összeköttetést fedeztek fel, így az ÉK-i ág végpontjának megközelítése lényegesen könnyebbé vált.

Keselő-hegyi_II._triászbanya_tárója

A Keselő-hegyi 2.sz., 4.sz. és 5.sz. barlangokat védő tárólezárást április első felében feltörték. A belső zárszerkezet szétfeszítése után a légópinceajtót zsanérjairól leemelték, azt is erősen megrongálták. Az esetet a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóságnak haladéktalanul bejelentettük. A szükséges javítási munkákat - műhelybeszállítás, alkatrészek pótlása és felhegesztése, visszaszállítás - az év végéig nem tudtuk elvégezni.

A táró két barlangjában, a Keselő-hegyi 2.sz. és 4.sz. barlangokban az év végén takarítótúrát szerveztünk, nagymennyiségű szemetet gyűjtöttünk össze és szállítottunk el. E barlangokba túralehetőséget két alkalommal, összesen 12 főnek biztosítottunk.

Keselő-hegyi_6.sz._barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük.

Keselő-hegyi_7.sz._barlang

A barlangot védő légópinceajtót április első felében feltörték. A rongálás, ill. a javítási szükséglet megegyező az előzőekben már ismertetett tárófeltörés körülményeivel. A Budapesti Természetvédelmi Igazgatóságnak ezt az esetet is jelentettük.

Keselő-hegyi_11.sz._barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük. Túralehetőséget négy esetben, összesen 16 főnek biztosítottunk.

Keselő-hegyi_12.sz._barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük.

Keselő-hegyi_13.sz._barlang

Rendkívüli körülményt októberig nem tapasztaltunk, ekkor azonban a záróelem kifeszítésével a barlangot feltörték. A rácsozott ajtót nem is sikerült megtalálnunk. Pótlására az év végéig nem volt lehetőségünk. Kérésünkre a Bányauzem a barlang bejáratí nyílására ideiglenes védelemként egy nagyméretű csilleszkekrényt helyezett.

Keselő-hegyi_16.sz._barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük. Szeptemberben a záróelem javító fedőfestésére is sor került.

Lengyel-barlang

Az év folyamán az ajtó belső oldalán elhelyezett lakat lefeszítésével a barlangot többször is feltörték. A lakatot négy esetben pótoltuk. A barlang ellenőrzése során képződményrongálást nem észleltünk, de a Bejáratí és Akna-termekekből többször kellett szemetet eltávolítani. Az Akna-teremben elhelyezett hőmérőnket áprilisban összetörték. Túralehetőséget hat esetben, összesen 20 főnek biztosítottunk.

Pisznice-barlang

Több ízben is tapasztaltuk, hogy a barlanglezárást megpróbálták feltörni, de ezek a próbálkozások minden esetben eredménytelennek bizonyultak. A feltörési kísérletek az ajtó rácsozatának feszegetésében vagy az ajtó fölötti betonpillér vésésében merültek ki. A hivatlan látogatók nem kimélték a barlang bejáratközeli lezáratlan részeit, így a Bejárati-termet és a NY-i ágat szinte minden ellenőrzéskor rendkívül szemetes állapotban találtuk.

A lezárást rendszeresen karban tartottuk. A barlang bejárati szakaszából és előteréből tíz alkalommal távolítottuk el a szemetet. Túravezetést 16 esetben, összesen 242 főnek biztosítottunk.

Törekvés-barlang

A barlangajtó belső oldalán láncsal felerősített lakatot két alkalommal kellett pótolni: a májusi és az augusztusi feltörések után. Mindkét esetet követően a barlangból nagymennyiségű szemetet távolítottunk el.

Tüzköves-barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük. A barlang környékéről négy alkalommal távolítottunk el szemetet. Túralehetőséget két esetben, összesen 9 főnek biztosítottunk.

Veres-hegyi-barlang

Rendkívüli körülményt nem tapasztaltunk. A zárszerkezet karbantartását rendszeresen elvégeztük. Ugyancsak rendszeresen összegyűjtöttük és elszállítottuk az ajtó rácsozatán át a Bejárati-terembe ledobált szemetet. Túralehetőséget hat esetben, összesen 42 főnek biztosítottunk.

Vértes László-barlang

Az ajtó forgótengelyének kifeszítésével a barlangot már májusban feltörték. A szükséges javítási munkákat az év végéig nem tudtuk elvégezni. Ellenőrző bejárásaink során a barlangot rendszeresen igen szemetes állapotban találtuk. A szemét összegyűjtését és elszállítását minden esetben megoldottuk. Túralehetőséget négy esetben, összesen 15 főnek biztosítottunk.

A gerecsei barlanglezárások összképét vizsgálva meg kell állapítanunk, hogy az 1992. év folyamán jelentős állapotromlás következett be. A megfelelő műszaki állapotot csak azoknál az objektumoknál tudtuk fenntartani, melyeknél nem történt nagyobb mértékű rongálás. A feltört lezárások helyreállítására, a barlanggondozási feladatok teljeskörű ellátására önállóan a jövőben sem leszünk képesek, ezeket csak a természetvédelmi hatóság hathatós támogatásával lehet megoldani.

Ellenőrző tevékenységünk - a lezárt objektumokon kívül - kiterjedt a Gerecse-hegység szinte valamennyi barlangjára. Az ezekben elvégzett barlangvédelmi tevékenységünket éves jelentésünk külön fejezetében részletesen ismertetjük.

4.2. Állagmegóvási munkák geressei barlangokban

A lezárt geressei barlangok gondozási feladatainak - a jelentés előző fejezetében ismertetett - ellátása mellett a hegység nem lezárt barlangjainak többségét is rendszeresen ellenőriztük. Ez évben is azokra az üregekre fordítottunk fokozott figyelmet, melyeket a természeti hatások, ill. a gyakori barlangjárás következményeként veszélyeztetettnek ítéltünk meg.

Baits-barlang

A barlang első járatába bedobált nagymennyiségű hulladékot /kövek, faágak, gerendák/ szeptemberben eltávolítottuk. A felső járatból és a bejárat előteréből két alkalommal gyűjtöttünk össze és szállítottunk el szemetet.

Bajnai Öreg-lyuk

A barlangból két alkalommal gyűjtöttük össze és szállítottuk el a szemetet. Az egyik esetben egy kisállat erősen rothadó tetemét is eltávolítottuk.

Bivak-barlang

A barlangból két alkalommal távolítottunk el szemetet. Az üreg falain egyre szaporodnak a kormozások, tüzelésnyomok is rendszeresen megfigyelhetők.

Bajóti 3.sz. kőfülke

Ez évben is felfrissítettük a kutatóárok üledékszelvény-tanúfalát, egyben kitakarítottuk a barlangot.

Csárda-barlang

A barlangból két alkalommal távolítottunk el szemetet.

Denevér-barlang

A barlangból két alkalommal távolítottunk el nagymennyiségű szemetet. Mindkét ellenőrzéskor friss tüzelésnyomokat észleltünk.

Eszterházy-kőfülke

E kis üregben nyolc esetben volt szükség takarításra és szemétszállításra. Friss tüzelésnyomokat rendszeresen észleltünk.

Héregi-barlang

A barlang végponti zónájában újabb bontási nyomokat észleltünk.

Jankovich-barlang

Ez év tavaszán is átvizsgáltuk a barlang felszakadását, a tél folyamán fellazult kőtörmeléket eltávolítottuk. A barlangból két alkalommal távolítottunk el szemetet.

Kálvária-hegyi_1.sz._barlang

A barlang bejáratí szakaszából négy alkalommal távolítottunk el szemetet. Az alsó járatszakaszokban képződmény-csonkítást, a végpontnál bontási tevékenység nyomait észleltük. Túravezetést két alkalommal biztosítottunk, összesen 10 fő számára.

A barlangban rendszeresen tapasztalható szemetelést és rongálást véleményünk szerint csak a bejárat lezárásával lehet megfelelően megszüntetni. A lezárás szükségességét életvédelmi okok is alátámasztják.

Kálvária-hegyi_2.sz._barlang

A barlangból két alkalommal távolítottunk el szemetet. Túravezetést két esetben biztosítottunk, összesen 10 fő számára.

Kiskőoldali-barlang

A barlangból két alkalommal távolítottunk el szemetet.

Lábatlani Sárkány-lyuk

A barlang bejáratí terméből két alkalommal távolítottunk el szemetet. A belső járatszakas több pontján friss képződ-

ményrongálást, a szükület utáni aknácskában újkeletű bontás nyomait észleltük.

Lengyel-szakadék

A beszakadás környezetéből két alkalommal gyűjtöttük össze és távolítottuk el a szemetet. A beszakadásban újkeletű bontás nyomait észleltük. A mélypont omladékából nagymennyiségű kőtörmeléket halmoztak át magasabb térszínre.

Nagy-somlyói-barlang

A barlang bejáratí szakaszából és előteréből két alkalommal gyűjtöttük össze és távolítottuk el a szemetet.

Öreg-kői_2.sz._zsomboly

A barlang bejáratí szakaszából és előteréből két alkalommal gyűjtöttük össze és távolítottuk el a szemetet. Túravezetést egy alkalommal biztosítottunk, 4 fő számára.

Poros-sziklaeresz

Az 1991. évi "nagyakarítás" megtette a hatását, a csöves-tanya itt megszűnt. Mindössze egy esetben volt szükség a szemét összegyűjtésére és elszállítására.

Szalay-barlang

A barlang nyári ellenőrzésekor elszomorító állapotot találtunk. A kutatóárkot beomlasztották, az előtérben depózott kőtörmelék nagy részét visszadobálták az üregbe. Az Elipszisek-terme mennyezetén több új kormozott és festett felíratot is felfedeztünk. A barlangot kitakarítottuk, a nagymennyiségű szemetet elszállítottuk.

Szelim-lyuk

A barlang felszakadását és a bejáratok feletti sziklafalakat ez év tavaszán is részletesen átvizsgáltuk, kopogóztuk, a tél folyamán fellazult kőtörmeléket eltávolítottuk.

A barlangból tíz alkalommal távolítottuk el az összegyűjtött nagymennyiségű szemetet.

Különösen veszélyes ténykedésre figyeltünk fel az ősz folyamán: a barlang végponti omladékának tövében ismeretlenek /feltehetőleg gyerekek/ "kutatóvágatot" ástak. Az omlásveszély miatt állandó életveszélyt jelentő kb. 4 m hosszúságú és 3 m³ nagyságú üreg bejáratát hiába torlaszoltuk el többször is, azt a következő ellenőrzéskor mindig nyitva találtuk.

Szólósi Arany-lyuk

A bejárat alatti aknácskába ismeretlenek nagymennyiségű faanyagot dobáltak. Ennek egy részét az ősz folyamán eltávolítottuk, de a barlang még nem járható.

Tardosi Gorba-lyuk

A barlangból egy alkalommal távolítottunk el szemetet.

Itt is meg kell említenünk a Pisznicei Határ-barlangban tapasztalt zavarások rendkívüli kártékonyságát. A nyári hónapokban itt tanyázó kb. 40 példányos kereknyergű patkósorrú denevér kolónia megfelelő hatékonyságú védelme véleményünk szerint csak a barlang bejáratának lezárásával oldható meg megnevűgtatóan.

4.3. A Nagy-gerecsei "laktanya melletti töbrök" kitisztítása

A Nagy-Gerecse fennsíkján, a volt szovjet katonai bázis közelében található két töbrök kitisztítását Egyesületünk 1992. nyarán végezte el. A munkát a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság a ténylegesen felmerült költségek utólagos megtérítésével támogatta.

A töbrök az 1970-es évek közepén még viszonylag tiszták voltak, ettől kezdve viszont a katonai bázis szovjet személtlerakónak használta e terepmélyedéseket. Az eltelt közel 15 év alatt így itt hatalmas mennyiségű hulladék halmozódott fel. Csak az üres konzervesdobozok száma több tízezerre volt tehető. Ez mellett is az apróbb hulladék - pl. üvegtöredékek, műanyagzacskók, stb. - és az építési törmelék volt jellemző, továbbá különböző híradástechnikai berendezések alkatrészei s számtalan ismeretlen rendeltetésű tárgy is előkerült. A folyamatosan, de viszonylag lassan gyűlő szemét mennyisége a katonai bázis felszámolásakor hirtelen drasztikusan megnőtt. Ekkor autóalkatrészek, kábeldobok, berendezési tárgyak maradványai, szinte mindenféle elképzelhető /és elképzelhetetlen/ dolog a töbrökbe került. Az így kialakult állapot a természetrombolás és környezetszennyezés "iskolapéldájának" volt tekinthető.

A kb. 30 m³ összmennyiségűnek becsült szemetet a töbrökből kitakarítottuk. Az éghető anyagokat a helyszínen eltűzeltük, a nem éghetőket elszállítottuk. A töbrök körüli kb. 200x300 m-es területet ugyancsak megtisztítottuk a szemetétől. Ezzel a karsztobjektumok közvetlen veszélyeztetését sikerült megszüntetnünk. További feladatként jelenkezik a környező, kb. 1 km²-es erősen szemetes terület megtisztítása.

4.4. A Szelim-lyuk északi bejáratához vezető út kiépítése

A Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság megbízásából és Tatabánya Polgármesteri Hivatala Városüzemeltetési Irodájának támogatásával Egyesületünk 1992. őszén elvégezte a Szelim-lyuk északi bejáratához vezető út kiépítését.

A régészeti és őslénytani leletei, valamint morfológiai értékei és tájképi jellege miatt fokozottan védett Szelim-lyuk Tatabánya határában, a város közvetlen közelében emelkedő Kő-hegy meredek nyugati oldalának sziklafalában négy bejárat nyílik, kb. 300 m tszf. magasságban. Az É-i bejárat 1 m széles, 2 m magas hasadék, a nyugati bejárat 10 m széles, 7,5 m magas inpozáns sziklakapu, mely már a távolból felhívja magára a figyelmet. A délnyugati bejárat 6 m széles, 3 m magas boltíves nyílás, míg a déli bejárat 0,7x0,7 m átmérőjű szűk "rókalyuk". A bejáratok egy tágas, kezdetben 25-27 m, beljebb 10-12 m szélességű, 45 m hosszúságú, NY-K irányban elnyúló terembe vezetnek, melynek magassága helyenként eléri a 12-14 métert. E terem középső részén egy 7-8 m átmérőjű felszakadás a hegytetőre lyukad.

A Kő-hegy két nevezetessége, a Turul-emlékmű és a Szelim-lyuk hosszú évtizedek óta közkedvelt kirándulóhely, évente érdeklődők ezrei fordulnak itt meg. Az emlékműig vezető "Panoráma-út" és "Turul-lépcső" megépítése, a parkerdő kialakítása óta az érdeklődés jelentősen fokozódott, ma ez a Gerecse-hegység leglátogatottabb területrésze.

A barlangba, ill. a barlanghoz irányuló kirándulóforgalom két útvonalon bonyolódik le:

- a Turul-lépcső felső harmadából É-ra kiinduló, a Kő-hegy nyugati oldalában közel vízszintesen haladó, kb. 250 m hosszúságú, részben jelzett turistaösvényen;
- a Turul-emlékműtől a Kő-hegy fennsíkján a barlang felszakadásához vezető kb. 300 m hosszúságú murvázott turistaúton, innen az északi bejáratához jelzetlen, helyenként kisebb-nagyobb sziklaletörésekkel tagolt, nehezen járható ösvényen.

A barlang két megközelítési lehetősége közül az utóbbi, az északi bejáraton át történő a gyakoribb, a kirándulóforgalom szinte teljes egészében erre irányul. Ez útvonal utolsó, a felszakadástól a bejáratig nyílásig terjedő kb. 40 m hosszúságú, 14 m szintkülönbségű szakasza a meredek, több ponton függőlegesen letörő sziklalépcsők miatt rendkívül balesetveszélyes volt. Ezen állapot megszüntetésére, biztonságos lejáróútvonal kialakítására lépcsősor kiépítésével nyílt lehetőség.

Az útvonal kialakításának munkafázisai:

- Előkészítő szikla- és földmunkák

A lejárórész alján található két nagy kőtömböt gépi erővel feldaraboltuk, a járóútvonalba eső sziklanyúlványokat levéstük. A talajjal fedett szakaszokon 0,8 m szélességű és 0,2 m mélységű alapgödörrel alakítottunk ki. A kitermelt anyagot szelektíven deponáltuk.

- Lépcsősor készítése

Az útvonalon összesen 23 m hosszúságú, hat résztagból álló lépcsősor készült, közöttük négy pihenőszinttel. A lépcsőfokok magassága 0,2 m, szélessége 0,3 m, hosszúsága általában 0,8 m, de ez az alsó szakaszon a sziklaformákhoz igazodik. A lépcsők külső /homlok-/ felülete részben terméskő burkolású, felszínük kőporszórásos.

- Tereprendezés

Az előkészítés során kialakított alapgödörbe apróköves kitöltés került. A felhasznált kissé agyagos murva döngölés után stabil járófelületet biztosított, s úgy tűnik, az erózióknak is kiválóan ellenáll. A lépcsősor melletti terepmélyedéseket a deponált anyagból kötörmelékkel töltöttük fel és talajjal takartuk.

Fenti megoldással, a terepviszonyokhoz történő maximális alkalmazkodással, a helyi anyagok burkolatként történő felhasználásával biztonságos és egyben környezetbe illő útvonalat sikerült kialakítanunk.